

1917

PREZOS DE SUSCRIZÓN
 Na Cruña, o mes. 40 cts.
 Fora, » 50 »
 Coste d'un número 10 »
 América 2 pls. trimestre
 Número 11
 = Redacción =
 e administración:
 CANTÓN GRANDE
 = 16, BAIXO =

BOLETÍN DECENAL

A CRUÑA
 26 FEBREIRO

Idearium da Hirmandade da Fala en Galicia o nas colonias gallegas d'América e Portugal

O MALDITO CACIQUISMO

GALICIA POBO D'ESCRAVOS

Eiqui tedes unha nova lacra do centralismo que nos abafa. Un novo adraxo á nosa dinidá. Un novo lóstrego caciquil que alumea a falla de conciencia colectiva gallega. Que pon ó cuneirismo en coiros. Que amosra coma os servos do feudalismo da Mese-la, malos gallegos que antre nos viven, sinten un fondo desteigamento que é a morte da enxebreza.

Ouvide e comentade pol-a vosa conta. E un feito sinxelo que val por cen discursos. Hai na Cruña un escribente temporeiro do Catastro, que leva vinte anos no seu destino. Un bon gallego, un gallego intelixente que etqui ten o seu fogar y-a sua familia. A familia depende d'él. Depende d'él até o pai, un pobre vello xa inútil.

Pois ben; un señorito influente, con boas agarradeiras, que ingresou fai somentes un ano na mesmo destino, tiña pol-as suas comenencias particulares, necesidade de vir á Cruña. Na Cruña non había vacante. No meóuselle, de maneira interina, coma agregado. Era perciso servilo, xa que é dos que poden aprical-o vaso ó grifo do favor canlizado dende Madri. E o señorito co'as suzs cuñas, foi cuña da mesma madeira, conque ó remate logrouse votar da Cruña ó noso amigo, pesi-os seus vinte anos de servicio. A corda sempre rompe pol-o mais debble. O señorito pidira permuta, e naide quixo aee-lala; ó señorito conviñale vir destinado él-qui, e ven. ¿Pra qué sirve, senon, o caciquismo?

En troques o gallego enxebre, o antigo conveciño, está trasladado a Lérida, pra dei xarlle o posto libre a aquel neno aloumiñado pol-o favor. ¿Qué non ten cartos pra facer un viaxe tan longo; que verá desfeito seu fogar e perturbada sua familia? ¿Qué nin si-quera o centralismo fixo mais humano o seu traslado, levándoo a unha das catro provin-cias gallegas ou á d'Oviedo? Bah, ¿qué im-portan os apuros d'un gallego mais na Porta

do Sol, onde tantas veces se cantaron en follas impreatadas os apuros d'outros gallegos?

O veterano auxiliar do Catastro terá que chorar a sua fonda traxedia intima. Pro o señorito favorecido, contra toda xusticia, virá, e fai ben, xa que lle deixa rirse este pobo de escravos; este pobo capado espiritualmente; este pobo que como dixó moi ben Theófilo Braga, ve morrer a sua cultura y-a sua dinidá, c'os hombros encolleitos y-a-mans nos pelos do calzón.

¿Decatástedesbos ben do caso? Pois ben. A "Hirmandade da Fala" na Cruña, cumprindo c'o seu deber, peitando pol-o enxebri-smo, vendo tal enormidá, telegrafiou o ministro de Facenda y-o Subsecretario, amostrando o calvario que trageria pra un bon gallego a inxusticia do dito traslado.

Y-o subsecretario, contestou, coma agardá-bamos, dicindo: "Recibo su telegrama y por tratarse de una medida general ha obli-gado a trasladar distintos escribientes tempore-ros del Catastro para afectarlos a las provincias donde sus servicios son neces-arios, no hay posibilidad de atender los de-seos que me expresan lo cual me produce vivisima contrariedad, pues me hubiera sido gratísimo complacerles en su ruego."

¿Queredes mayor inri? Este subsecretario, o Sr. Chapaprieta, é deputado por un pobo de Galicia; se non estamos trabucados, por Noya, pol-o distrito a que pertence Porto do Son, que tanto gradecimento lle debe. Este Sr. Chapaprieta ou Chapafloxa, é gasetista. Os gasetistas da Cruña foron os que recomendaron, según se dí, ó señorito contra do antigo empregado. A Gasset ó tronco d'esta cheirenta ramalleira caciquil, rega-lóuselle, inda fai pouco, unha cruz de bri-liantes, con cartos gallegos, pra que nos eru-

cifique n'ela. Pois coma os gasetistas son os mais istas políticos, froito do centralismo, que por acó sufrimos.

¿Hai homes en Galicia? ¿Hainos na Cru-ña? A traxedia do Porto do Son sangra. Esta traxedia familiar d'agora, fai chorar de carraxe, e pechal-os puños, ós poucos que levamos un corazón no peito y-un miolo na cabeza. Non escarmentan os caciques, e fan ben.

¿Chapaprieta, deputado gallego! ¿Pódese consentir semellante vergoña? ¿Pódese consentir que os vivos de por acó, que teñen a pouca lacha algús d'eles de chamárense re-xionalistas, malos gallegos, desleigados gallegos, agasallen na nosa terra a estes homes? Mentras non lles amostremol-os dentes; mentras non silbemos e faigamos sinais de desagrado cando tan desaprensivos cuneiros que nos coidan enucos, veñan a calquer po-bo de Galicia, soyo nos queda un consolo: o de envezar ós rifeños.

Hoxe por uns e mañán por outros: no enxebri-smo, na fera e santa, cen veces santa, agresividá nacionalista—mais percisa e ló-xica eiqui aínda que en Baskonia e en Cataluña—temos que cimentar o noso porvir. ¿Guerra a morte a tod'o estranxeiro político! Gallegos, soyo gallegos... Non hai outra sal-vación. Os que non queiran esto, van pra 'reidores, se no o son xa. ¡Xuventude na-cente, ven a nos! Piores que os xudios, es-tamos fallos d'unha patria. Somol-as escu-pideiras do centralismo.

¿Por algo o autor de "Muros de oro", gasetista, canta na sua comedia a homildá gal-lega!

Temos en carteira traballos de Rodríguez Elías, Arias Portela, Ortiz Novo, Bidegain e outros gabados poetas e publicistas, así coma un no'abre artigo de Cirici Ventalló, nomea-do "Galicia a irredenta". Irémolos publican-do nos novos números. Axiña melloraremos tamén A NOSA TERRA, pois lectores y-anun-ciantes vai habendo cada ves mais. Nosa se-mente redentora prende nos corazóns da mo-edade.

¿Asamblea en porta?

Fai poucas datas no "Noroeste" da Cruña, dixo ó seguinte un señor Xan Pérez de Pérez—non nos gusta nada a careta do seu dónimo pra falar de cosas serias—:

"Ahora que parece tener visos de verdad el resurgimiento gallego, le parece a usted, señor director, viable el propósito de reunir en magna asamblea a todos los hijos notables de esta tierra, para que acordasen un programa práctico de regeneración de nuestra Galicia?"

Poetas, literatos, pintores, músicos, hombres de ciencia, comerciantes, industriales, periodistas, cuantos, en fin, valen é influen podían y deberían tener asiento en este Congreso regional, cuyas conclusiones respaldaría entusiásticamente todo el pueblo gallego de aquí y allende el mar.

Ya sé—¡cómo ignorarlo!—que los caciques políticos harían una guerra implacable a la Liga Gallega, o como se denomina se esa unión de hombres de buena voluntad; porque de realizarse el pensamiento ¡adiós diputados y senadores cuneros, vergonzoso pago de complicidades al poder central!

Pero si no se da la batalla, es difícil que la victoria nos sonría jamás en esta desdichada patria en que yacemos.

Sin dejar de ser un solo segundo españoles—¡eso nunca!—seamos siempre gallegos, muy gallegos, y ¡a ver quien resiste ese laborantismo sano, incansable, de cuantos amamos sinceramente esta tierra meiga! ¡Si quisiera usted patrocinar y desarrollar esta idea! Intentándolo usted y apuntándola yo habremos pagado siquiera en buenas intenciones la deuda que tenemos contraída con Galicia al vernos hijos de ella."

Parécenos ben a idea, porque con ideas por diante, hai discusión e seméntase a inquietude. Pro coidamos que non sería froitífera mais que no senso negativo: no de amosstrar, pasada a fogaxe dos discursos, que soyo pode ter xeito o noso rexionalismo integral: o que defenden as "Hirmandas da Fala".

A concencia co leitiva da terra, ou non xurdirá nunca—y entón pobre Galicia—ou terá forzosamente que axeitarse a estes dous postulados: eistencia d'unha patria natural con idioma propio; y eistencia d'unha Galicia escrava, detida no seu progreso económico pol-o réximen hexemónico do centralismo, xa que a nosa natureza libre-cambista e incompatible c'o estatu quo d'oxe, que non leva xeito de trocarse. E corolario d'esto é a percisa ruralización do esprito rexional. Xa que rurales son todol-os primeiros preitos gallegos.

¿Están os señoritos das vilas preparados pra semellante traballo? ¿Sin inmunizarse as almas para os contaxios do centralismo, será posible unha xuntanza apreixa de voutades cívicas? ¿Non sintindo a lingua, úneca forza d'unidá, onde latexa nosa autonomía espiritual, poderían rexionalizarse as concencias e os pensamentos? Enxebrismo político—pureza política—en castelán, e cousa morta: e coma pretender encher d'auga un paxe de vimbios.

A lingua, o primeiro. Dixo ben un amigo noso: O estranxeiro que queira casar c'unha inglesa, ¿non escomeza por adeprender o inglés? Pois desposarse con Galicia, co'a verdadeira Galicia, pra falar por señas, non entendéndose os mozos, e unha cousa absurda.

Senon, ó tempo.

FOLLAS NOVAS

(CRÍTICA DE LIBROS)

ROSALÍA CASTRO

Notas biográficas por Augusto González Besada

Nada dixemos do gabado discurso d'ingreso na Real Academia Española do distinto literato e home público o gallego señor González Besada, inda qu'eran moitas as inesatitudes que aquel contiña acerca da vida do gran poeta rexional Rosalía Castro, porque sabemol-o cativa que é a circulación que abranguen tales documentos.

Mais hoxe que aparece en forma de libro co título que encabeza estas liñas e xa que o seu prologuista o Sr. Lináres Rivas nos di d'este traballo que é *o mais complotado e documentado que hastra o presente via a lus*, permitimonos trazar estes renglós pra que non volva a hipérbole, coma cando a leitura do discurso, a considerar unánimemente tal traballo como o *sumum* da perfeición e esatitude. Non queremos, pois, có noso silencio que pase agora, como pasou denantes, o que a lenda perdure, feito da calidade do que, coma o Sr. Besada, dalle estado de vida.

Non temos á vista n-este instante o primitivo escrito do meritísimo gallego e non podemos confrontar se na nova edición fixo algunhas modificacións, pero inda así, o actual traballo, se coma obra sua é dina de louvar pol-o admirablemente escrita e pol-a devoción e amor que ela respira hacia a eismia cantora e mail-a sua terra, vémola disgraciadamente chea d'erros que a desvirtúan en coase todo o que se refiere á persoalidade de Rosalía.

Aparte d'outros conceitos equivocados na sua descrición física e moral, non foi na sua niñes, a encarnación da musa gallega, como nola pinta: ao contrario. Nin foi moura, senon loira; nin tivo os ollos negros senon castaños. Foi muller denantes de tempo pol-o seu precoz desenvolto corporal, esbelta sí, mais non delgada de corpo. O seu carater era ridente e alegre, en ves do tristeiro que lle atribue. Nas suas postrimerias non se atopaba no estado de demacración que nos conta poil-o seu aspeito non facía imaxinar qu'estivera ferida tan gravemente pol-a terrible doenza que habia de levala á campa. Véxase o retrato feito un ano antes da sua morte publicado n-algunhas revistas.

Pol-o xeito, de non seren maores, atopamos inesatitudes que se refiren á sua vida literaria. Nin Rosalía tuvo por Meeenas á Florentino Sanz, á quen non tratou, nin traduxo a Heine, nin falou endexamais na sua vida con Becquer, nin son mais veridical-as outras noticias que nos da o Sr. Besada. Endexamais tivo nos comienzos das suas publicacións outro editor que o seu esposo. Algús, moi poucos datos do Sr. Besada son esactos. Quizáis son os debidos ao nunca ben chorado Victor Said Armesto, quen ás noticias que poseia puido añadir algunhas compretamente inéditas por conocer determinado e moi complotado traballo acerca de Rosalía e da sua obra, traballo que aínda non se publicou por culpa do editor que a adquiriu hai tres ou catro anos. Todo o demás que nos conta e dí, é fábula e pura fantasía.

Imprentados hai outros estudos anteriores ao do Sr. González Besada, e sin que pretendamos restar méritos ao d'este señor, témolos por mais complotos e esactos e mais merecentes de seren tidos en conta pra futuros estudos do que o do ilustre esministro; pro xa se vé, non sendo os seus autores homes

públicos nin da talla literaria do Sr. González Besada, o silencio da prensa e o esquecemento do público caeron enriba d'eles.

Tamén chámamos a atención que o señor Besada crame pra que s'erixa en Galicia un monumento á santa memoria de Rosalía, desconocendo que axiña será un feito o pago d'esta deuda de gratitude, gracias, non aos poderosos nin aos homes-cumes, senon ao entusiasmo dos humildes, da comisión presidida pol-o Sr. Fraiz Andón.

Lamentamos tamén que no lugar do magnífico retrato do autor conque entrabre as páxinas do libro non figure o da Cantora do Sar, en ves do infame dibuxo con que nol-a presenta no corpo da obra. Puido moi ben o Sr. Besada utilizar pra esto o retrato de que falamos mais atrás.

E abonda. Escribimos estos renglós pra que non pasen sen que unha vós as proteste, as inesactas noticias do Sr. Besada e pra que non se deixen seducir por falsos espeñismos os que no porvir queiran estudal-a gran figura literaria de Rosalía Castro.

No tocante á outros particulares da obra, poidéramos tamén falar moito, pro o pouco espazo de que dispoñemos obriganos a encurtar o noso comentario. Deciremos soilamente que se o Sr. Besada léra con coidado a célebre "Mari-Hernández la Gallega", que amostra non conocere, non tería pra ela tantas gabanzas como ten, xa que os aldraxes a Galicia e á muller gallega abundan n-esa obra.

E pra romatar deciremos tamén que denantes do Sr. Besada, outros homes tales coma o Sr. Pérez de Guzmán, e Martín Arrue, fixeron nas academias xusticia ás mulleres gallegas adicándolles todalas gabanzas e louvores de que son merecentes, sen que os nosos xornaes tiveran pra eles a menor palabra d'agradecimento, tanto mais merecido canto que os ditos señores non foron nados n-esta terra.

LEANDRO CARRE.

FALEMOS O GALLEGO

Ademais d-os idiomas que no mundo falan os homes de cada país, hay outro universal que n'algunha vila da provincia de Pontevedra chámalle "liñol", y en toda Galicia "diñeiro" ou "cartiños".

Hay cibdade na nosa rexión onde o "liñol" y a fala gallega que n'ela se atopan caben a todo folgar n'unha hucha ben pequerrecha. ¡Picara casualidade! que os pobos onde se coidan máis da fala rexional—Cataluña, as Vascongadas, Valencia — son os máis ricos, prósperos e adiantados do Estado español.

O dito de "non son gallego, son de Muros" vaise aplicando a outros lugares, y as presonas que se teñen por leídas e sabidas renegan da fala dos seus país. Mais, non conta isto con certos momentos da vida en que a y-alma vense ardendo a os beizos. Astonces si que se fala gallego: dígoa quen namorado dirixese á dona do seu pensamento chamándolle "encantiño", "neniña", meiguíña. Dígoa quen chora ou rie os nomes de ¡mamaíña!, ¡papaiño! e tantos outros diminutivos doces que soilo se atopan no nosa garimosa fala.

—Quen fai aldraxe d'ela y-e nado gallego; quen di que a esquencéu, non cae en que a fala deprendida no berce é nin máis nin menos que a esencia y-a potencia da y-alma. D'ista queda horfo o corpo cando d'ela se renega, e asina convirtese un cáliz, un relicario, nun fol valeiro onde sopra o primeiro que chega.

E asina tamén que tales foles préstense a berrar con ben pouco honore pra eles e maór disgracia pra Galicia: “¡Viva nuestro diputado! ¡Viva el señor ministro de...!” Berros noxosos, que si se fai comparanza entre iles e os de ¡ladrós!, ¡caciques!, ¡má-tannos á fame con tantas contribuciós!, e outros máis tráxicos que se deron fai pouco no Porto do Son, e que se escoitan cada día nos rúeiros da campia gallega; si se fai comparanza, repetimos, entre uns e outros berros, dígase en cales latexa a y-alma da vella Suevia.

¡Gallegos!: Bendecide a recia, nobre e groriosa lingua castelá, máis lembrádebos de que Galicia sin a sua fala sería un fol valeiro no que bufaría un calquera.

EMILIO BIDEGAIN

No Ferrol.

¡PÁTREA!

Pensando nos teus tempos
esprendorosos,
lembrando os teus pasados
días felices,
cando te vexo agora
tan desazada,
tan xunguida ó capricho
d'algús caciques,
asoméllasme un pobo
sin voluntade,
que está entangariñado
pra redimirse.
Sempre rezando as preces
do *Miserere*,
sempre choromiqueiro
cando algo pides,
sempre manso e sofrido
cos que te aldraxan...
Si queres que te atendan...
¡morde e non biques!
Mostra o teu poderío
de pobo forte;
érguete altivo e recho
cando o precisas,
afoxa a tua pacencia
que te abichorna.
Manda, ordena, non rogues
nin te amorriñes.
Verás cómo así logras
o que pretendas,
verás cómo así alcanzas
o que cobices,
verás cómo así podes
cantar sin medo
a *Alleluia* que cantan
os pobos libres.
Pra ser grande algún día
nos teus destinos,
fai porque te non teñan
por pobo homilde.
Non deixes ós alleos
que te asoballen,
nin consintas tampouco
que te escravicen.
Garda a fogaxe toda
dos teus querereres
soilo pr'os que te alauden
e te aloumiñen.
Ten confianza sempre
nos hos gallegos
que o santo amor á pátrea
nativa sinten,

que si sabes gabalos
como merezan,
y-eles en troques saben
tamén sirvirte,
chegarás pra ti o día
do *Resurrexit*,
que che traerá os groriosos
tempos felices.
Haste de ver na cume
dos esprendores,
y-haste de ver trunfante
cos pobos libres,
xa que tés a fortuna
de que a túa raza
seya das escolleitas
e das bariles.
Mais pra que tal consigas
sin homildarte,
faiche falla que mordas
e que non biques;
faiche falla que apupes
a xostregazos
ós que te mangoneyan
y-ós que te firen;
faiche falla que poñas
lume nas almas
de cantos te protexan
e te acariñen.
¡Terra dos resinados!
¡Pátrea gallega!
Todo o teu valemto,
¿pra qué che sirve?
¿Pra que te non escoiten
cando algo queres?
¿Pra que che fagan bulra
cando algo pides?
¡Miña adorada terra!
¿Ti non tés forzas
pra escomezal-a loita
contr'os caciques?
Córreos a cardeñazos
pol-as comarcas,
e denantes que intenten
o novo crimē
de che cantal-os trenos
do *De profundis*,
cántalles ti as vinganzas
do *Dies iræ*.

ELADIO RODRIGUEZ GONZALEZ

(Ista poesía foi lida, sendo muy gabada, no xantar c'o que agasallaron algús enxebres do Ferrol, no “Ideal Room” d'aquel pobo, ós hirmáns da Fala cruñeses, logo do mitin galleguista.)

Argumento pra unha nova traxedia poetica

A reina Glamorgana, estaba namorada do monxe Odduol. Un día en que ela salayaba no seu leito, xa que o seu mal cativo fixose intolerabre, mandou chamar a Odduol. Compareceu o monxe, homilde, pro nin pasou da porta nin ergueu os ollos do chan, c'o que creceron as ánsas y-a delor da reina.

—Mira díxolle—fállanme as forzas; meu corpo está xeado e quente ó mesmo tempo.

E coma él non falara nin se movera, a señora chamouno supricante:

—¡Achégate, achégate a min!

E tendendo os brazos, alongados pol-o deseio, tratou d'atraguelo.

Pro o monxe fuxiu, chorando aquela impudicia.

Entón, domiñada pol-a carraxe e temendo que Odduol contara suas tentativas vergoñosas, decidiu comprometelo pra que o condenasen.

C'unha voz doída que resoaba en tod'o pazo, pediu socorro, coma se verdadeiramente a tivese ameazada un fero perigro. O chegar as doncelas, viron fuxir ó monxe; viron á reina que súpetamente cobríase c'as roupas

do seu leito; todas berraban procamando o crime. Logo chegou tamén o Rei, e Glamorgana díxolle:

—Señor e esposo meu: vede as sinais dos aldraxes que sufrín fai pouco. Impulsado por un deseio infame, Odduol arrechegouse ó meu leito e quixo vencer pol-a forza, miña repunancia e meu pudor.

Ouvindo aquelas queixas, o Rei mandou ós seus gardias que collesen ó monxe y-o queimasen vivo, frente ó pazo.

Namentras Odduol, agardaba n'un calabozo do pazo o istante de sere queimado vivo. Mas Deus non consintiu que a inocencia ficase castigada. Mandoulle un ánxel que o sacou do calabozo, logo de transformárese en fermosa doncela.

ANATOLIO FRANCE.

(De “La Isla de los pingüinos” que non sabemos se conoce Sanz Escartín.)

Mancha que limpa

Baixo d'este titulo e o de “Homicidio necesario” publicou Xaime Solá, o gran xornalista, director de “Vida Gallega”, na “Concordia” de Vigo—data 20 do mes actual—un artigo, nobre e valente, que é o berro d'unha concencia libre.

D'el son estès anacos:

“En Fene un home loitador, d'alma temprada, soupo que iba representárese un propósito carnavalesco no que se l'aldraxaba gravemente. Fixo conecer sua oposición a que se consumase a bulra. Ameazou. Foi desoubido. E non podendo soportal-o aldraxe, ateigado pol-o deshonore, presentouse no teatro cando iba escomezar a representación. ¡Tampouco sua presencia sobrecolleu ós bulradores! Entón, n'un arrebatado cabaleiresco e valente, fixo fogo contra do autor da noxenta obra teatral. Y-o difamador caiu morto. O matador e o conecidísimo agrario e farmacéutico D. Xenaro Moreda, secretario da sociedades d'Istrucción, “Naturales de Fene, na Habana”.

Non se pode grorificar o crime, e, n'oustante, pódta a máñ sobor do corazón, dando co elo fe da nosa sinceridá, temos que dicir que se o Sr. Moreda fixo muy mal pra si, fixo un ben para a sociedade.

N'un medio no que o caciquismo lava todas as manchas e absolve de todas as culpas, son precisos caracteres e decisións coma os do Sr. Moreda. Hai necesidá de tomal-a xusticia pol-a man onde a xusticia tennas atadas. Haberá dereito pra recriminar o crime que mata na defensa do seu honor se este tivese garantias. Pra que o Sr. Moreda houbese obrado mal sería perciso que eiqui os organismos restrictivos—chámense xueces, chámense gobernantes—tivesen criterio, independencia e coraxe abondo pra impedir o paso da inxuria que s'achega, que se ve chegar e que sábese vai manifestarse. Onde o honor non ten salvaguardia oficial hai que encomendala á boa puntería.

Estes crimes no fondo son trascendentales e oportunas obras de xusticia, se tran c'o eles un despertar latexante da concencia social que amoste sua forza e volva á razón ós modernos señores feudaes.

Homes que coma o Sr. Moreda matan por tales móbiles non deben permanecer no cárcce mais tempo que o assolutamente perciso pra que queden satisfeitas as cominerias xudiciaes. D'estes exemplós de valentia e de pundonor está muy necesitada esta sociedade podrenta, e no troque de merecer censura deben sere asiñalados con pedra branca.

CADRO BRANCO

"La Voz de la Verdá", xornal lu-gués culto y-enxebre, ven facendo en gallego a reseña dos actos que celebran "Os Amigos da Fala".

Agora acordou que a colto se encha con cousas escritas no noso idioma unha columna do mesmo xornal.

Os europeos alunos da Escola Industrial de Vigo, ganaron a nobre e honrosa folga que tiñan pranteada. ¿Qué din a esto os xornales adultos e caciquis?

Piñera, inda que con ascenso—é a taica do centralismo xa posta en vixencia cando as guerras coloniais—foi trasladado.

Nosa embora ós dinos folguistas.

Un bon nome val mais que o presidio e a forza. E moi sensible que esto teña que ocorrer, pro é indubable que, ante a noticia do auto violento do Sr. Moreda, estalou un aprauso no fondo de todos os corazóns sanos. ¡Así! ¡Así!...

XAIME SOLÁ."

O caso do Sr. Moreda—noso querido amigo a quen hoxe saudamos con maior agardamento que nunca e dos que caen por fora das leis escritas. Inda que de xeito diferente, aseméllase ó caso do médico do Pobo.

Estonces un médico foi protagonista. Agora un farmacéutico. Mañán será un veterinario, un mestre d'escola, un abogado—os agrarios xa o foron ¡lembrémonos da traxedia do Porto do Son!—, cantos pola súa intelectualidade viven n'un ambiente inferior a eles, facendo da súa nobre e cívica rebeldía un pararrayos pr'as carraxes dos caciques.

En Pontedeume preparan as sociedades agrarias un acto en favor do Sr. Moreda, noso correligionario. D'él falaremos.

Trechos clásicos gallegos

DESCRIPCION D'UNHA TEMPESTADE

Pois que os gregos entraron en suas naves como dito é, comezaron de singlar a mais andar, e eles ian muy ledos e muy pagados e ricos e abondados dos tesouros del rei Priamo, e de todó outro muito haber que hacharon en a cibdade de Troya; e carregaron de lo suas naves tanto, que non podían levar mais. E había muy boo tempo, e o vento tan boo e tan dereito, que mellor non poderían. E tanto andaron, que chegaron ao mar que dicen Exeno. E alí se lles cambeou o tempo, e comezou unha tempestade tan forte, que non fui tal que non sofresse tan gran coita e tan grande afán que lle fui par de morte. Ca despois que anoiteceu, tornou outro si escuro espeso a sobre guisa, e non facía luar nen lume pouco nen mais. E semelláballes que as naves descendían a tomar a agoa do mar, e levantáronse os catro ventos principaes e volveron entre si guerra e peleia, e un viña do Ouriente, e o outro, do Occidente, e o outro do Septentrión, e o outro, de contra meridie. E alí cresceron torvoes e corisco e relámpagos tan grandes e tan bravos e tan desmesurados, que semellaba que todo o mundo quíria perescer. E o mar comezou d'engrosar e tor-

nouse bravo e forte e temeroso e perigroso muito a demais, e daba grandes roncós que semellaba que todo o mundo quíria meter so si e sorbelo. E as ondas se volvían e engrosaban, e levantávanse contra arriba e ian quebrar en as naves. Da outra parte viñan rayos encendidos e daban en as naves e queimaban delas muitas. O vento, outrosí, daba en elas e facíaa alzar e premer e puxábaas lonxe e facía topar unhas con outras, e tan mal as traguía, que esto era unha gran maravilla. Os mastros e os lostres e as antenas e as velas, que eran muy prezadas e de muitas cores, todas foron rompudas, e quebrantado cuanto y había, e tornado en pezas. E quebraban as cordas e os calábreses e os bórdos. E se algún gobernallo y ficaba, non se podían del axudar. E non había y mariñeiro tan sesudo nen tan mestre que se soubese consellar nen esforzar a si nen a outro. A chuvia era tan grande e tan espesa, que caía sobre eles que semellaba que con cántaros a deitaban. E sabede que non había y tan ardido nen tan orgulloso que de grado non quisesse haber perduto un membro ou dous, por tal que estevese en salvo en a ribeira de Cartaxen. Esta tormenta e esta coita tan grande lles durou tres días enteiramente. E ante que amansase aquel tempo, foron todos esperzudos e departidos en tal guisa, que uns non sabían a cuál parte os outros ian.

(Da Crónica Troyana.)

OS INEDITOS

UN ANACO DE PARRAFEO

A carón da rúa do Castelo, na cibdade de Lugo, áchase unha pequena praza, na que se atopa, tamén, unha vella escaleira pol-a que se rube a muralla antiga que arrodea o pobo. N'esta praza faise todol-os martes e viernes un mercado que é dos mais enxebres de Galicia. O mercado das zocas e das goxas.

Non vou expricar agora, anque sería moi curioso, como chegan os zoqueiros á mañan cedo polo camiño de Castro do Rey e de Castroverde enriba de boas egoas c'un saeo diante cheo de zocas pra vendere. Non quero tampouco contar hoxe a xinxela maneira conque se saúdan cando s'atopan na praza, namentras descargan e valeiran os sacos debrocándolos enriba do chan como quen debroca un mego de patacas sin que se poida atinar cal é d'un pe e cal d'outro.

O que eu quero lembrar hoxe é unha escena enxebre c'un anaquiño de parrafeo que n'iste mesmo mercado vin e oin o derradeiro viernes.

Ant'os zoqueiros, hai un rapaz novo moi ledó e churrusqueiro que en canto ve algunha das moitas e boas rapazas que van á praza pra mercar unhas zocas novas e ben feitiñas, esquécese das que el ten pra vendere e ponse a parrafear.

O outro día chegou xunto ó zoqueiriño unha rapaza forte, alta e moi boa moza; viña mercar unhas zocas. Probou unhos cantos pares e soilo unhas lle serviron, anque a mancaban un pouco no empeine. O zoqueiro endes que a viu, non sabía que facer; tan ben lle miraba pra aquela cariña meiga que tiña unhos ollos mouros com'as amouras y-unhos labios bermellos com'as ciréixas; como lle miraba pra aqueles pes pequeniños é ben feitos abrigados c'unhas fortes médeas de laa acarrelradas de branco e negro. Quíxolle tocar un pe pra ver se lle estaban ben as zocas, pero a rapaza virou axiña a perna pra tras e dixolle:

—Estate quedo... Mira que che dou ca zoca nos fociños.

CADRO MOURO

O Sr. Chapaprieta, deputado polos gallegos mangoneadores do Porto do Son, trasladou dend'a Cruña a Lérida, a un emprego de cativo sueldo que leva vinte anos no Corpo, pra servir a un señorito... gasetista. ¿Qué din os cruñesistas de labios afora?

Rodrigo Sanz, noso mestre, o gran gallego—que falou agora no Ateneo de Madri dos foros, coma non falara naide—non será deputado pol-o seu pobo, inda que é seu millor abogado. Pol-o Ferrol elixirase un cunheiro. ¡Qué noxo!

—¿Vostede!... ¡Non llo creyo anque moxure! Co esa cara, anque l'arree como queira, non pode mancar a ninguén. E despois, xa sabe, que eu entendo d'este choio e teño que mirar se as miñas zocas de ame-neiro están de xeito ou non.

—Pois ho astréveté a tocárlleme ó pe, e xa che ensiñaréi eu se as zocas son de ame-neiro ou son de vidalo...

—Cando lle xarabea, nunca lle chove moito...

—Déixame, déixame de prosmadas... ¿Cánto queres pol-as zocas?

—Se lle digo, o que vostede queira... váiseme enrelaxar... y-así, daráme nove cadelas, se non lle parece moito.

—Moito non che é, pero as zocas nin eso che valen, pois por iste nodo que eiquí teñen vaille entrar a auga.

—¡Quén soupera que vostede viña hoxe a mercar zocas!

—¿Por qué dis eso?

—Porque lle había de facer unhas de buxo que nin lles había de entrar a auga, nin se habían de presentar mais feitas en toda a terra de Lugo:... como tampouco hai moza mais garrida, mais bunita nin mais baril que vostede.

—¡Ja! ¡Ja!... ¡Vaya, ho! que te puxeche ben séreo pra tan pouca cousa... Non me veñas con andrómenas... douche oita cadelas pol-as zocas, pero tes que mas efectoar é poñerlle ben lisiño ó empeine, senon, máncanme.

—Pois eu, ben lle sabe Dios que non a quixera mancar; e decindo esto sacou o zoqueiro unha navalla de rabo de pau y-escomenzou a labrar nas zocas perguntándolle á rapaza:

—¿E logo vostede d'onde é? anque sea moitó preguntare.

—Sonche de Santa Mariña de todo ó mundo.

¡Déixame de leirías! Pois eu quero saberlo, porque me gustan moito as festas, e quería ir a do patrón da súa parroquia pra me adevertire.

—¡Vaiche boa! D'eiquí ó vintecinco de xulio...

—¡Ai logo vostede, debe ser de Coeses...

—Adiviña... e si queres, vas aló e preguntas.

N'esto, acabou de afeitoar as zocas. Colleunas a rapaza, meteunas no mego, pagounas e marchou despois de despedirle a y-o zoqueiro con moita xerigonza.

Endes aló do fondo da praza volveulle berrar ó zoqueiro:

—¡Ai ho!! ¡Eu sáyoche pol-a porta do Postigol!

—¡Xa estou de volta!!

GONDULFE.

Lugo, febreiro de 1917.

MOZA GALEGA

(BOCETO)

Son, nena, os teus ollos, craros y-amantiños,
Cal froles dos liños
D'un meigo liñar;
Nas suas miniñas a piedade mora,
Y-a gracia da aurora
Teñen no mirar.
Tes, nena fermosa, nas tuas meixelas,
Alburas sinxelas,
Roibés da serán;
Das cumes nevadas son brancas folepás,
Son rosas abertas
A luz da mañán.
Son, nena, os teus labres, craveles acesos
Na boquiña presos
Pra ben parecer;
Y-o falar semellan xiris que garulan,
E rulas que rulan
De gozo e pracer.
Son-os teus cabelos, crechos e dourados,
De lampos roubados
Á gloria do sol;
Craror que aloumiña tua frente albiña
Cando na cariña
Che bica a brís mol.
Son, nena, os teus seos, nidios e brandidos,
Morosos y-crguidos,
Niños ruladores,
Que no dono leito que lle fai teu peito,
Van ceibando a eito
Cantigas y amores.
Movel-o teu corpo, lixeiro e gracioso,
Co avalo xeitoso
Dá pola xentil,
Qu'en serán calada, o sopra do vento,
Pon en movemento
Con beixo sutil.
Tuas mas fidalgas, piquirriquiñiñas,
Albas, feituquiñas,
Son de luz y-escuma
Das rias galegas, no énseno enmeigadas,
Das brancas laradas
Do sol qu'as alumas.
No teu pe miúdo, no teu van estreito,
No teu corpo feito,
Eixebre, lanzal,
Tes tales feitizos qu'os mozos toleas
Cando te brandeas
Beilandó no adral.
Y-és craror de lúa, y-és luz da alborada,
E son da balada
Que ó corazón chega
Cantando e chorando mainiña e dozosa,
Fada agarimosa,
¡Ti eres galega!

VICTORIANO TAIBO.

Compostela.

TRIBUNA LIBRE

PREGOAR N' O BALDEIRO

Xa pasou o antroído.
Sigue a cativa costume de sair n'estas datas, pol-as rúas das nosas cibdades, y até n'as aldeias, vistindo o traxe rexional. S'a o poñer esta roupa, fose con ouxeto de facer lembrarse a'os centos d'indiferentes, que por disgraza aínda eisten, o verdadeiro garimo as cousas da terra e amostar-lles a semente da que semos nados, entón total-as gabanzas foran poucas pra os qu' eisi propuxesen facer patria, pro este respeito a'o rexional, moi lóxico n'outras partes, eiqui non ten efecto; se busca soilo ese traxe pra escudo de toda elas de libertina-xes, sin ter en conta que canto mais o aldraxemos, mais ruins nos presentamos, a'os ollos dos de fora.
Perdimos de tal xeito as nociós da preitía que temos obrigación de rendir-lle ás

cousas propias, qu'ollamos c'o a mesma indiferenza, un ben prá rexión, qu'un mal; a resposta qu'ouven os qu'a cotío chama-nos, pra ensinar o camiño verdadeiro e impedir noso esbarramento, é úneca: o encollemento.

Semos nosoutros mesmos, os porpagadores do *antigalleguismo gallego*, e logo facemos com'a que sentimos de verdade as bul-ras dos alleios, cando iles teñen motivos abondo, pra iso e moito mais, pois o exemplo, dámol-o nos.

Esto e a ispida verdade; sendo d'eiqui da vergoña decil-o, pro mais vergoña é, o consentir, sin precurare a menciña pra esa doenza antiga, que sigamos com'a oxe, sendo uns práctica, e outros teóricamente, reios do mesmo delito. E, perciso pois, que todos a unha, pñamos un anaquíño da nosa parte, pra axudar a esa ducia d'exebrés que temos, a facer concencia rexional, pois non é abondo qu'en certas ocasiós, e sober tudo cando nos atopamos lonxe da terra, pregoemos a'os catro ventos nosas condiós de gallegos, e logo a'o estar n'ela, esquenzémo-nos axiña, dos primeiros deveres do patriota.

Hai que facer *pobo gallego*, pois eisten persoas que chamamos cultas, qu'ensinan a' os seus fillos que o falar noso idioma, é *mala educación*, y-eses desleigados, non ollan seu árbore xenealóxico, n'o que sin moito traballo, e cicáis n'as primeiras poulas, atopen sua ascendencia aldeán; e xa non falemos dos gallegos—casteláns, de *estenga traiga, dea...* Eses... ¡mal pocados! abondo teñen c'o a sua disgracia. Com'a o burro da fábula se lles descobre pol-a orella. ¿Bouraremos pra o mouro do sermón? Xa o tempo, gran mestre, nol-o dirá.

XAN LABREGO.

Ferrol, 1917.

¡ADIANTE!

Os fillos de Galicia, os da nobre terra y-alma dos grandes feitos históricos, rexursen. Non son un fato de esfameados, os que pñense ao fronte na loita, buscando o anaco de broa que lles calme as ánsas do estómago, sinon un fato d'homens cobizosos do rexurximento, do engrandecemento da terra en que viron a luz primeira, que fartos de desdés e de dispresións, por parte dos que figuran ao fronte dos Gobernos y-a administración centralista, queren diante de vivire engriloados a un réximen d'opresión e inxusticia, esnaquizar as cadeas que xunguen a nosa patria a outras naciós irmás, pra alcanzare independencia e libertade.

Pra elo, están dispostos a todo. Eles ven, como a patria abandonada pol-o centralismo, sin vías férreas, nin suficientes medios marítimos, pra o desenvolvemento económico, póstrase, cando as suas riquezas naturais, deberan ser d'abondo pra un froitífero porvir. Eles ven, como o caciquismo, monstro horrible e proverbial pol-o seu clásico desenrrolo, lo chan gallego, ceibar-se sobre os campesinos, arruinándoos con infamés gabelas, embargos, e outros rúis procedimentos, que inda a razón os condena, a ley os ampara. Fles ven a patria, representada no Parlamentó, por xentes alleas e que pol-o tanto, non conocen as necesidades do país gallego. E querendo poñer termo a un estado de cousas que cheira; enamorados do idioma e dos costumes; sintindo na y-alma o doór dos oprimidos labregos, deron o grito de loita, votándose por pobos e aldeas; dispresciando as bulras dos cursis e dos fatuos fixéronse apóstoles da nobre labor galleguista, encomezada. Ben feito.

A patria de cada un, ven pensado, e a terra donde se gana o sustento; mais como

a unha nai gárdaselle cariño, haillo que gardar tamén ao anaco de terra onde un foi nado agás que sexa desleigado.

Proseguid rapaces, que os indiferentes han de vir ao bon camiño. Unha brillante e feiteira aurora loce n'outranza. Non penso morrer sin vel-o novo día.

Loitemos con ahinco hirmáns, pra liberar do xugo no que vive escravizado, o pobo gallego. Eu son novo, pol-o tanto vede en min un axudante.

JOSE PAREDES.

Na Cruña.

A patria de Colón

Para os bos patriotas, Casto Sampedro, Rodríguez Lueso e Fernández Gastañaduy que axudan a D. Prudencio Otero Sánchez nas indagaciós históricas sobre a oriunde do descubridor do Novo Mundo,

Namentras que todol-os historiadores aseguraron que Colón fora nado en Italia, os italianos non puideron dicir en qué pobo por non teren documentos con que probalo.

Tampouco Colón dixo cousa algunha sobre este particular. A crítica histórica desfixo moitos erros, e nestes tempos está desfacendo tamén a grande mintira sobre a patria nativa que se lle atribuíu ao grande descubridor d'América.

Xusto E. Areal, un escritor gallego morto xa pra desgracia das nosas letras, foi o primeiro que aló pol-os anos 96 ou 95 do século derradeiro, quixo ademostrar que Galicia era a terra do nacemento de Colón. Anos mais adiante outros gallegos foron da mesma opinión.

Don Celso Garcia de la Riega, xuntou varios documentos, e co'eles quixo probar que aquela opinión era unha verdade. Mais, á gran parte d'aqueles papés puxéronse algúns reparos. Agora aparecen outros documentos, que estudiará a Real Academia da Historia. Sexa a que queira a sorte de ditas probas, podemos dicir que hai outras que non teñen volta de folla, e que incrinan a que digamos que *Cristobo Colón non podía ser mais que galego*.

O SEU APELLIDO

O nome Columbus, que quer dicir *pomba*, non foi empregado endexamais pol-o noso navegante. En Italia non hai o apelido Colón. Este é galego, nada mais que galego. Na provincia de Pontevedra abonda moito. Traducir por *pomba* a palabra *colo-colon*, e unha das moitas manías dos latinistas, que non ven mais que pol-o ollo do Lacio.

Na nosa fala os nomes, entre outros, como *cazo*, *mouro*, *touro*, *folo*, *coló*, etc., fan os derivadós, no sentido de aumento, de *cazón*, *mourón*, *tourón*, *tolón*, *colón*.

Colón é pois unha verba soamente galega. Nos demais idiomas non ten sentido nin significado.

HOMES DE DOUS IDIOMAS

Os franceses do sudeste falan indistintamente o italián e o francés, e por eso se di que son homes duas veces porque teñen dous instrumentos para traduciren o pensamento. Un francés que conoza os dous idiomas neolatinos con perfeición, sñ habelos estudiado, xa se sabe o lugar do seu nacemento.

O mesmo pasaba hasta o século xvi c'os gallegos, que falaban y-escibían o castelán e portugués con toda a perfeición.

Cristobo Colón, cando estivo en Portugal, presentou documentos e peticiós en portu-

gués; mais tarde fixo o mesmo en España. O castelán seu era esgrevio, e non se encontra no seu diario de navegación nin un sólo italianismo, cousa verdadeiramente rara. O que se atopan son galeguismos, como aquilo de decir que o sol americano tiña *espeto*—verba únicamente da nosa fala—e outras mais que non ofrecen duda de donde era o autor.

Un home que no século xv conoía tan ben o castelán e mail-o portugués, non podía ser mais que nado en Galicia.

IDIOMAS MEDITERRANEOS

Os dous idiomas peninsulares de que se falou non eran mediterráneos no século xv. O italián, o catalán, o lemosín, e unha xerxa que falaban os piratas derivada de todos eles e do árabe, eran os idiomas dos navegantes do Mediterráneo.

Castela non tiña aínda dominios xeográficos n-aquel mar?

¿Cómo puido Colón adeprender fan perfectamente, sendo xenovés, o castelán e portugués.

A imprenta acababa d'inventarse, mais aínda non se tiña imprentado mais que un libro, a Biblia. Guttemberg morreu en 1468, e o progreso do maravilloso invento foi moi paseniamente.

A divulgación, pois, de toda crás de coñecimentos era moi difícil. Non existían gramáticas nin dicionarios imprentados. ¿De qué xeito milagreiro se valeu Colón para adeprender tan ben os ditos idiomas? ¿Cántos italianos hai oxe, a pesar dos grandes medios de que se val a cultura moderna, que poidan escribir coma escribía o Gran Almirante?

Colón non era italián; o bon sentido dinos que era galego.

A CENCIA NAUTICA

Lisboa e Pontevedra, nos séculos xiv, xv e xvi, eran os centros dos grandes coñecimentos náuticos da Europa occidental. Ben sabido é que gran número de descubridores deron Galicia e Portugal.

No tempo de D. Xan II, toda a ciencia astronómica estaba n-aquelas cibdades. O Astrolabio, foi aplicado á navegación por portugueses e galegos. Nas construcións navais fixéronse grandes progresos "e construíronse navios que pol-a súa masa reforzada podían resistir as furias do océano".

Todo indica que Colón puido pensar na realidade do seu soño, contando cos adiantos que Galicia lograra na construción dos navios.

O barco qu'el mandaba, qu'era o mais grande, foi construído en Galicia, e chamábase *La Gallega*.

PROBA INDICIARIA

A unha insua que encontrou diante da proa do seu navio, no mar antillano, deulle o nome de San Salvador, que é o nome da parroquia de *San Salvador de Poyo*; e a primeira badía que encontrou chamoulle *Porto Santo*, que é o nome da enseada de *Santa María*, sendo este o segundo nome con que bautizaron a carabela *La Gallega*, no porto de Palos.

No segundo viaxe doulle o nome de *A Gallega* á unha insua, e no terceiro á unha punta de terra púxolle o nome de *A Galea*, que é en Pontevedra o nome d'un barrio preto do fondeadeiro. N-un dos documentos que atopou o Sr. García de la Riega, fala da Galea "que linda con terreos de Domingo Colón".

Colón non puxo ningún nome italián ás terras que descubriu; nin cando escribiu a Xénova o fixo en xenovés se non en castelán.

ORIXE SEMÍTICO DE COLON

O fillo de Colón, D. Fernando, dixo no seu libro "Historia del Almirante", que seu pai quixo facer desconocidos e incertos seu orixe e patria.

Os Colós de Pontevedra eran xudios. A Colón éralle comenente calar o seu orixe, pois n-aqueles tempos o *xudío*, o *herexe* e os *mouros* estaban fora das leises da humanidade.

Todo indica que Colón foi galego. Axudar e alentar a quen trate de demostralo documentalmente e de bos patriotas.

PAULOS D'ANDRADE.

A FROITA ROUBADA

(CONTIÑO MADRIGALESICO)

Dous noivos parolan;
Son rapaces novos e están namorados,
E o falare, xuntiños, recordan
O pasado e bon tempo dos primeiros anos.
Fala él da saída da escola,
Dos moitos oviños ós melros roubados,
De cando rubían lixeiros as ponlas
D'unha cereixeira, pra baixaren fartos.

—Meu pai tiña froita,
Pro era a do cura a que mais me gustaba.
¡Que boas mazás as que tiña!
¡Que peras urracas e figos de malva!
¡Que sorbas, que uvas, que fresas!
¡Que pexegos, Xuana!—

E a moza asintindo,
Di con meiga fala:
—¡Ay Pedro, Pedriño!
¡Casi me sabia a froita roubada!—
E o rapaz aceso d'amore e de mimo,
O vere a súa moza, tan preto e tan guapa,
Dille agarimoso, tremante, baixiño...

—¿Dasme un bico Xuana?—
E ó pedilo o noivo
Nin resposta agarda;
Que na roxa meixela un biquiño
Moi longo, lle daba.
E o rillote fuxiu como un lóstrego,
Mentras ela confusa quedaba,
Escoitando ó lonxe
Como él remedaba:

—¡Ay Xuana, Xuaniña!
¡Que ben che me sabe a froita roubada!

ANTÓN CHAO.

¿O mono?!... ¡o mono!...
¡o mono!...

ESTORECO

A Vitro Mercadillo que tan chistosamente contaba este *socedido* y-escachábanos de risa o ouvido n-o Ferrol, cando a botadura d'o acorazado "España" (febreiro de 1912) os ispirados y-enxebres poetas Rodríguez López, de Lugo, Balás, d'a ciudá departamental, Pampín, director d'a apraudida rondalla "Airiños d'a miña terra", Videgáin, o xeneral Comerma y-outros mais.

Unha paisana de Angoarés, en Pontareas, xa d'algunha edá, conviñalle ir a Vigo a agardar o seu home que volvía d'as Américas.

Non había saído d'o seu pobo non sendo a algunha feira ou romaxe, todas de preto d'a casa.

Desconecía, pol-o tanto, o que era meterse n-un coche.

D'o tren xa non es diga, coneciayo soito d'oidas.

Isto, com'e natural, arredábayo d'emprender o viaxe; pero ¿qué pensaría Bastián, si dempóis de oito anos d'amistosa separación, non vía a súa muller n-o muelle, cando él tanto ll'encargara qu'o agardase?

Decideuse ó fin.

Por unha d'esas grandes cuaselidades, presentóuselle a ocasión de que n'aquel mesuc día saían de Mondariz pra Vigo, Don Xacinto y-a súa señora.

No-nos trataba y-ademáis dáballe vergonza o confesar que desconecía, por comepreto, como se faguía este curto viaxe.

Saleu n-o mesmo coche, porpoñéndose faguer tod'o que vira qu'eles faguían, pra non ter ningún tropezo n-o viaxe.

Chegoñ o coche a Porriño.

Apeáronse os d'o matrimonio y-o mesmo, naturalmente, fixo Rosa.

N-a taquilla *mercato* billetes e pasaron ó anden.

Dun Xacinto viu n-o reló qu'inda faltaba casque mediá hora pra chegar o tren.

Y-entran, pra faguer tempo, n-o restaurante d'a estación.

Sentáronse veira d'unha mesa y-o señor batiu as mans e pideu unha copa. Servíronlle unha d'anís d'o mono.

Rosa sentárase n'outra mesa.

O mozo acercóuselle a perguntarlle que tomaba.

—O mesmo qu'aquelles señores, respondeulle.

Foi servida seguidamente.

Acostumada a tomal-a parva c'o anís d'a terra, sabíalle moito millor aquela bebida qu'iba rendendo, como vía que faguía Dun Xacinto.

Entraron uns mozos sentáronse n'unhas mesas antre a de Rosa y-a de Dun Xacinto e non viu aquela qu'este señor chamou o mozo e deulle unhas cadelas.

Pouco dempóis chegaba o tren.

O asubio d'a máquena fixo que se levantase o matrimonio.

O tren parou.

Encheuse o restaurante de xente.

Rosa levantouse e viu qu'o matrimonio saía en dirección ó tren.

Ela fixo o mesmo.

Entrano n-un vagón que, por cuaselidá, era de terceira com'o billete de Rosa.

O mozo d'o restaurante estaba soilo e pra servir tanta xente non se daba abasto. Notou a falta d'a paisana, pero tiña qu'atender a aquela apremiante demanda de:

—¡Café!... berraba un.

—Mozo, una gaseosa.

—¿N'hay horchata?

—¿Es posible que no haya helados?—decía outro.

Restabrecida xa a calma, o mozo saíu o anden e viu a Rosa n'unha ventanilla d'o tren. Dirixiuse a ela e dixolle:

—Oiga, paisana, págueme el gasto que usted hizo.

—¡O que... hol...!

—La copa, la copa que tomó: Son dos reales.

—¿O qué?... ¡aquel dedal dous reás! ¡ti estás parbo!...

—Si señor sí, dos reales. ¡Si era anís del mono!—contestoulle o mozo con gravedá e parsimonia.

N'esto asubiou a locomotora y-o tren púxose a andar.

A paisana dend'a ventanilla con soña e levando un dedo ó úneco ollo que tiña—pois era torta,—y-agrandándoo pra baixo, respondeulle:

—¿O mono?!... ¡o mono!... queñasmo meter ti a min! Xa pagét billete. Non che son

parba, que sun de Pontareas e non m'engañá naide:—yañada gritando pra qu'o tren a deixase oír.—Lampantín, querísimos afañar dous réas, dous demoros que te levarán. Os qu'iban n-o vagón escachábanse c'a risa.

Y-o mozo quedouse medio sorrindo medio amoscado c'a inesperada saída d'a paisana que n'era fácil destenguir si era inocente ou era de sorna morna.

Pol-a recolección,
F. PORTELA PEREZ.

Pontevedra.

Manuel Núñez González

Finouse en Verín un bon poeta gallego: D. Manoel Núñez González, que era membro da nosa Academia.

Do seu gabado libro "Salayos", copiamos coma millor lembranza, estes versos que adicara a Rosalía Castro:

"¿E preguntas quen foi?—Foi o verbo
D'a Musa gallega:
"Axuntando, cal mestre abelliña,
"D'a humana palabra n-as móbiles celdas,
"Os afeutos más puros d'a y-alma
"Yo néutar devino d'as frores d'a idea,
"Fixo trebos de mel virxiliana
"N-o meigo cortizo d'a fala d'a terra."
¡Descanse na paz o insine poeta!

Verbas do noso patriarca

O día no que nos estalemos, Galicia ha sere o terror d'España y-o asombro d'Europa, y-até do mundo, porque noso problema rexional, mais que de lexítimas expansións e descentralización política e administrativa, é de liquidación d'agravios, d'aldraxes, de vexacións e de carraxos.

M. MURGUIA.

PENEIRANDO...

Dicia un señor no "A B C" fai poucas datas, falando do nacionalismo basco: "Es posible que sin esa piedra de escándalo nacional hubiese quedado todo en una especie de regionalismo gallego."

Xa non soyo en Castela, senón até en Bilbao cócese noso rexionalismo, noso eterno rexionalismo de folk-lore,—ripios, cantigas, gaitiña, muíneira e monteira—; rexionalismo inocente, fallo da mais cativa frangulla ideolóxica.

O rexionalismo gallego até agora púxonos cuase sempre no ridículo. Con dicir que a úneca vez que se tomou en serio foi pra pedir unha capitania xeneral... (¡Correligionarios bascos e catalás, non vos riades!)

Pois aquel rexionalismo de tarxeta postal, tan pintoresco, e o que facendo honor o seu nome, quer un boletín vilalbé que se chama "Galicia Pintoresca".

Esté boletín cifra o seu credo rexionalista en "vias de progreso, bos hoteles e moito turismo", tolerando o dialeuto (¿porque lle chamaria idioma Menéndez Pelayo?) como cousa pintoresca.

¡Menos aínda que o rexionalismo ortodoxo de Besada! Vaites, vaites... E ós nosos sustanciaes problemas económicos e políticos insolubles no actual réximen centralista, que os fenda un rayo. ¡Pobre xente!

"La Voz del Obrero" da Cruña, órgano dos sindicalistas, fixo unha crítica muy ben feita no derradeiro número, da traxedia de Rey Soto.

Xa a quixeran pra si os xornales botafu-

meiros. Temos pra nós que a verdadeira intelectualidade está nos d'abaixo, e non na chola valeira dos señoritos.

Por certo, que xa que o mesmo boletín nos deu pe pra elo, no número que ven publicaremos un fondo artigo de Julio Senador, amostrando que o revolucionarismo económico de Alba (*alter ego* de Paraiso, o Xudas de Costa) e unha labarqueria pra parvos.

E ó autor de "Castilla en escombros" home cultísimo, da estirpe espiritual dos Picavea y-os Ganivet, hai que ouvílo con respecto.

Non é un abogadiño de Bizancio, calquera.

¡Crér en Alba y-en Paraiso, as duas columnas do trigueirismo que nos amola ós gallegos, é crér no que convén, por comenencia persoal!

A Tuna de Compostela que recorreu as principais poboacións de Galicia, é merecente da nosa embara, porque non s'avergoñou de poñere obras gallegas en escena, n'as suas veladas.

Eses tunos son intelectuales novos. Benia a eles, y-o seu presidente o simpático rapaz D. Leandro Pita. Sen esquecer ó gran artista Xermán Prieto.

D. Manoel Comellas, mestre d'enxebri-mo, adicounos gasalleiras verbas no derradeiro número da "Voz de la Liga" do Ferrol, n'este boletín tan valente, espello de cidadanía.

Gracias, insine gallego.

Escomezou a publicarse n'Ourense "O Tío Marcos da Portela". E un boletín, muy ameno, muy ben escrito, verdadeiramente patriótico, orgo da "Hirmandade da Fala" d'aquela cidade cultísima.

E un novo hirmán que saudamos c'unha garimosa aperta. Xa semos dous na loita.

NOVAS DA CAUSA

A entusiasta, e merecidamente gabada, seición teatral da Sociedade dos Dependentes de Comercio de Lugo, que deu a conecer n-aquela cidade e no Ferrol, Santiago, Betanzos, etc., a graciosísima comedia gallega "O Chufón" que tan grande éisito abran-gueu, está ensaiando un drama e mais unha comedia, obras ambas inéditas, inda que a primeira foi premiada fai algún tempo n-un concurso, e debidas á escritores cruñeses.

Son duas obras orixinales: de un distinto literato rexional o drama; a comedia obra d'un novel escritor que inicia seus trabalhos co'esa produción que mereceu dos críticos, á cuia censura foi sometida, as mais agasalleiras gabanzas.

Xa que falamos de teatro gallego.

Varios escritores da nosa terra veñen facendo obras. O gran poeta Cabanillas prepara un libreto de zarzuela e unha traxedia histórica. Victoriano Taibo, noso querido hirmán santiagués co'a axuda de Xaime

Quintanilla, o notabre cronista e médeco cultísimo, que é un dos prestixios dos Amigos da Fala, un dos escolleitos, galleguista de corazón e de pensamento, intelectual de febra, ven traballando n'un drama que se nomeará "A Estrana".

Ó mesmo tempo, axiña repartiránse os papés da fermosa comedia do mestre Lugris, "O Pazo", pra estrenala na Cruña.

Temos que ensayar no vrán o teatro da Natureza.

En Monforte veñen facendo os hirmáns da Fala unhas conferencias de propaganda. A elas asisten moitas señoras. A derradeira estivo a cárrego de Xesús Fariña Guitián, representante n'aquela cidade luguesa do grupo cruñés. O Sr. Fariña, abogado muy culto, falou muy ben sóbor do amor á terra e o patriotismo. E un rapaz que val moito, que domina o gallego e sínteo ademais. Fala no noso idioma admirablemente. Y-esto ten tanto mais mérito, canto que o conferenciante ten residido en Madri unhas vinte anos. Exemplo para os imbéciles que din, inda que non sairon nunca de Galicia, que non saben o gallego.

Xesús Fariña, a quen dámol-a nosa embara, axiña fará outra conferencia, tratando do rexionalismo. Ben pol-os bos hirmáns monfortinos.

N'unha solene festa de música que se celebrou fai poucas datas en Madri no teatro Real, interpretáronse obras dos millores mestres d'España. E n'ela, inda que non estaba adicada á música rexional, cantouse a fermosa balada de Baldomir, "Meus amores".

Noraboa, distinto hirmán.

N'unha enxebre carta, pergúntasenos se D. Manoel Vidal e D. Casto Branco Cabeza, forman na "Hirmandade da Fala" de Santiago.

Temos moito gusto en responder afirmativamente. O mesmo o presbítero Sr. Vidal, profesor de Literatura e Gramática no Instituto compostelán, publicista brillante que antano dirixeu en Madri a revista "Galicia", que D. Casto Branco Cabeza—curmán do noso admirabile Cabeza León—mestre de matemáticas da Normal, home de fondo valimento, son dos enxebres, dos bos, e teñen posto no Consello directivo dos "Amigos da Fala", de Santiago. Honoran, coma poucos, as nosas fias.

Noso querido compañeiro, D. Eladio Rodríguez González, deu na Academia Gallega leutura d'un fato de versos que compoñerán un libro admirabile.

Don Eladio, este home simpático, culto, prestixioso, traballador, xa dende rapaz ti-vo trato co'as musas. Fai anos publicou un libro de poesías que louvara moito a crítica. Algunhas composicións suas figuran nas antoloxías de versos gallegos seleutos.

¿Qué hemos dicir dos traballos co's que engayolou nosos oubidos agora? Pois a verda: que son maxistrales, inspiradísimos.

Deu unha notabre conferencia na Academia Gallega, o poeta, escritor y-erudito don Florencio Vaamonde.

Foi muy gabado en xusticia. Falaremos d'ela longamente.

No próisimo número falaremos do insine mestre Chané, con motivo da chegada do seu cadávre á Cruña, onde terá cadaleito.

A idea vertida n'"El Noroeste" pol-o noso querido amigo D. Pedro Menlle, respeito ó homenaxe da Filarmónica" parécenos muy ben.

FILLOS DE A. BARCELÓ (S. en C.)

MALAGA

Cosecheiros, esportadores de viños seleitos da España, oxén, anisados, ron, coñac, etc.

Son os únicos donos das marcas de moito creto e sona chamadas.

ANÍS DOUS MONOS
RON LA LUCIE
OXÉN SUPERFINO

Pra encargos, na Cruña, rua do Orzán, núm. 144

Compagnie Generale Transatlantique

VAPORES CORREOS DE GRAN VELOCIDADE

Servicios directos dende o porto da Cruña

Para á Habana, Veracrús, Porto Rico, Santiago de Cuba, Nova Orleans, Nova York e combinación polo ferrocarril para calquera punto dos Estados Unidos.

Ademite pasaxeiros de primeira (varías categorías), segunda, preferencia e terceira clás e carga.

Os emigrantes e todol-os equipaxes, son levados a bordo por conta da Compañía.

Para toda clás d'informes sóbor de datas de saída, precios do pasaxe e tipos de flete, dirixirse ó seu Consinatario D. Nicandro Fariña.

Rúa de Compostela, esquina a praza de LUGO.

NOTAS.—Quedan sin efecto total-as tarxas de visita, pois non se deixa entrare á bordo.

Os "Previsores do Porvir"
SOCIEDA MODELO
ESPELLO DE PATRIOTISMO
Chegou a 40 millóns de pesetas d'aforro en 12 anos.

A súa representación na Cruña, ten as oficinas no número 45-2.º, da Rúa Real.

LABRADORES:

Si queredes encoutar a peste das patacas, vacelos (vides), hortalizas, etc., e dobrar a colleita d'aqueles produtos, empregade o **SULFATO DE COBRE**

Pedide prezos e condicións ós

Grandes almacés de Ferretería, vidros e pinturas de

Romero Hermanos

Concepción Arenal, 1 e 3; Iglesia, 90 e 92 e Canalejas, 77

FERROL

Fábrica de biselar

grabar e decorar cristal

Espellos de Venecia e de Tocador, lisos e biselados.

Rótulos grabados e vidreiras artísticas.

Lúas de grandes tamaños e grosuras.—Vidros impresos e de total-as cras.—Baldosas pra pisos.

Narciso F. Pereira

RUA DE PANADEIRAS, 23.—A CRUNA

VIÑOS BRANCOS E TINTOS

Riveiro: Arnoya fino.

Rioxa: Federico Paternina.

"Rioxa Ollauri" especial pra familias botella sin casco 0'55 ptas.

Pedidos: W. LOSADA

Hotel Continental.

CONTOS GALLEGOS

— DE —

Asieumedre

Pol-a cativa cantidá de dous réas podeades ter risa unha semana enteira.

Véndese na Librería de Lino.

NAZONALISMO GALLEGO

A NOSA AFIRMACION REXIONAL

(2.ª EDICION)

Libriño ben impentado nos modernos talleres da "Voz de Galicia" con xuícios e opinións de Rodrigo Sanz, Porteiro, Banet Fontenla, Calvo, Xil Casares, etc., por Antón Villar Ponte.

Véndese a 50 CENTIMOS.—Os pedidos fórnanse ó autore, no Rego d'Auga, 4-1.—CRUNA. Os suscritores d'este boletín poderán adquirilo á metade do prezo sinalado.

Os CHOCOTATES BRANDARIZ

SON OS MELLORES

Véndense nos mellores comercios d'ultramarinos

en todol'os pobos e cibdades de Galicia

Enrique Brandariz e C.ª

Ronda da Coruña, 22—LUGO